

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

«Затверджено»

Проректор з науково-педагогічної
і навчальної роботи та рекрутації
проф. Даврилюк С. В.

С. В. Даврилюк
Березне

2017 р.

УКРАЇНСЬКА ЕТНОГРАФІЯ

Робоча програма

навчальної дисципліни професійної та практичної
підготовки бакалавра
спеціальність 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та
культури»

Луцьк - 2017

2
Робоча програма навчальної дисципліни професійної та практичної підготовки «Українська етнографія» для студентів напряму підготовки напряму 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – 33.

« 16 12 2017 р.

Розробник: Дмитренко Алла Адамівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства і музейної справи

Рецензент: Кінд-Войтюк Н. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії України

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри документознавства і музейної справи, протокол № 7 від 27 лютого 2017 р.
Завідувач кафедри: [підпис] проф. Бондаренко Г. В.

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету, протокол № 4 від 2 березня 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету: [підпис] канд. іст. наук, проф. Карліна О. М.

Робоча програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету, протокол № 6 від 15.03. 2017 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Українська етнографія» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ОКР «бакалавр», напряму підготовки 6.020103 «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Українська етнографія» є проблеми україногенезу та етнодемографічні процеси, формування української етнічної території, етнічної структури населення України, традиції господарювання, соціонормативного і родинного побуту, матеріальної і духовної культури українців, місце елементів традиційно-побутової культури українців у сучасному суспільстві.

Міждисциплінарні зв'язки: Етнологія, Пам'яткознавство, Атрибуція та експертиза пам'яток історії та культури, Археологія, Історія України, Музеологія, Релігія і церква в Україні, Фондова та науково-дослідна робота музеїв, Експозиційно-виставкова робота музеїв та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальна характеристика українців і української етнічної території.
2. Матеріальна і духовна культура.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика дисципліни
Кількість кредитів: 5	0201 – Культура	денна форма навчання
	6.020103 – Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури	Професійної та практичної підготовки
Модулів: 2	бакалавр	Рік підготовки: 2
Змістових модулів: 2		Семестр: 4
ІНДЗ: є		Лекції: 36 год.
Загальна кількість годин: 150		Практичні (семінари): 32 год.
Тижневих годин: аудиторних: 4 самостійної роботи: 4		Самостійна робота: 72 год.
		Консультації: 10 год.
		Форма контролю: <u>залік</u>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Українська етнографія» є вивчення етнічної специфіки українського народу, основним носієм якої є традиційно-побутова культура, створена народом упродовж багатовікової матеріально-виробничої і духовної діяльності, ознайомлення студентів з особливостями етнографічних досліджень. Формування у студентів елементів гуманістичного світогляду, виховання стійких патріотичних установок

(любові до Батьківщини, свого народу і його культури), усвідомлення необхідності збереження та вивчення етнічної культури народу.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Українська етнографія» є засвоєння студентами концепцій етногенезу українського народу, особливостей формування української етнічної території і етнічного складу населення України, специфіки традиційних форм господарської діяльності, матеріальної і духовної культури, громадського і сімейного побуту українців. Особлива увага звертається на вивчення традиційних знарядь праці, пристосувань та предметів побуту, що є основою етнографічних колекцій музеїв, а також етнічної специфіки матеріальної і духовної культури населення Волині і Західного Полісся. Значне місце в курсі відводиться оволодінню основними методами етнографічних досліджень і понятійно-термінологічним апаратом, що відображає основні напрями і проблеми сучасної етнології. Звертається увага на висвітлення теоретичних та дискусійних проблем із врахуванням найновіших досягнень сучасної науки.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- особливості становлення і розвитку української етнології як науки;
- основні поняття української етнології;
- особливості етнографічних досліджень;
- становлення та розвиток етнографічного музейництва;
- концепції етногенезу українського народу;
- основні етапи формування української етнічної території;
- типологію історико-етнографічного районування України;
- етнічний склад населення України;
- специфіку традиційних форм господарської діяльності;
- особливості матеріальної культури: знарядь праці і пристосувань, предметів побуту, в т. ч. виробів декоративно-прикладного мистецтва;
- етнічну специфіку духовної культури;
- традиції соціонормативного і родинного побуту;
- основні види декоративно-вжиткового мистецтва;
- типологію виробів декоративно-вжиткового мистецтва;
- основні осередки декоративно-вжиткового мистецтва сучасної України;
- особливості традиційно-побутової культури Волині і Західного Полісся.

вміти :

- застосовувати методику етнографічних досліджень;
 - проводити польові дослідження;
 - користуватись поняттями і спеціальною термінологією етнології;
 - працювати з етнологічною літературою та джерелами;
 - аналізувати вузлові проблеми етногенезу та традиційно-побутової культури українців;
 - застосовувати набуті знання при формуванні етнографічних колекцій музеїв, побудові етнографічних експозицій та виставок;
 - визначати призначення, назву та ін. того чи іншого етнографічного предмету;
 - використовувати народознавчі засади у різних формах навчальної і виховної роботи.
- На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 4 кредити ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика українців і української етнічної території

Тема 1. Українська етнічна територія

Межі української етнічної території в історичному аспекті. Найдавніші українські етнічні землі. Вплив роздробленості і поневолення українських земель чужинцями на процес формування української етнічної території. Розширення українських етнічних земель. Освоєння Слобожанщини, Степової України та Північного Причорномор'я. Завершення формування української етнічної території.

Етнічні межі і державні кордони. Українські етнічні землі за межами України.

Трансформація назв української етнічної території. Русь, Київська Русь, Мала Русь, Малоросія, Україна, Україна-Русь. Час і місце виникнення поняття «Русь». Перша згадка назви «Україна» і її поступове поширення на всі українські етнічні землі. Назва «Мала Русь». Утвердження назви «Малоросія». Поширення і утвердження назв «Україна» та «українці».

Історико-етнографічне районування України. Регіональні особливості в культурі та побуті населення України та їх обумовленість характером історичного розвитку, природно-географічними умовами, міжетнічними взаєминами населення. Єдність і локальна специфіка традиційної культури українців. Етапи формування регіональної етнічності. Поділ території України на етнозони : Наддніпрянщина, Слобожанщина, Південь України, Полісся, Волинь, Поділля, Покуття, Опілля, Буковина, Карпати, Закарпаття. Умовність наведеного поділу. Необхідність дослідження регіональних особливостей культури і побуту українців.

Етнографічні групи українського народу. Українські горяни, територія розселення і походження назв. Етнографічні групи Полісся. Зменшення кількості етнографічних груп у процесі консолідації українського народу. Русини – українці чи окремих народ?

Тема 2. Проблема українського етногенезу

Міфологізація україногенезу. Особливості новітньої міфотворчості етногенезу українців. Альтернативні погляди на давню історію українців. Фантастичні версії давньої історії українського народу, його вірування і внесок у формування світової цивілізації. Література «фольк-хісторі», «ню ейдж».

Трипільсько-арійська концепція походження українців. Теорія безперервності Я. Пастернака та її роль у формуванні трипільсько-арійської концепції україногенезу. Ідея про спадковий поступовий розвиток мешканців Лісостепової України від трипільської культури В. Хвойки. В. Петров про українські витоки у трипільській культурі. Вчені про антропологічний тип і мову трипільців та їх роль в україногенезі. Теоретичні побудови сучасних авторів про Трипілля-Аратту і її місце в історії стародавніх цивілізацій та східних слов'ян. Вік українського етносу згідно з трипільсько-арійською концепцією. Л. Залізник та ін. вчені про трипільську концепцію як породження щирого патріотизму.

Проблема етнічної належності населення Київської Русі. Тривалість і гострота дискусії за право на київську спадщину між Південною та Північною Руссю. Московоцентричний і киевоцентричний погляду на проблему спадщини Київської Русі.

Суть московоцентричного трактування. М. Карамзін як фундатор офіційної імперської концепції етнічної історії Східної Європи. Початок формування пізньосередньовічної версії походження українців. М. Погодін про «пустелю у Подніпров'ї». Українські (М. Максимович, М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, М. Дашкевич, О. Потебня, А. Кримський та ін.) і російські (К. Кавелін, О. Пипін, О. Пресняков, В. Ключевський, М. Покровський та ін.) вчені про етногенез східнослов'янських народів загалом і українців зокрема. Модернізована неоімперська історична схема історії Східної Європи середини ХХ ст. В. Мавродін та його опоненти. Київська Русь як «колиска трьох братніх народів». Давньоруська народність. Надання офіційного статусу пізньосередньовічній версії походження українців. Сучасні українські історики про давньоруську народність : П. Толочко, Л. Залізник, Я. Ісаєвич, Г. Півторак та ін.

Києвоцентричне бачення історії Східної Європи. Формування ранньосередньовічної версії походження українців. Роль М. Костомарова у формуванні києвоцентричної концепції етногенезу українців. Питання етнічного розвитку українців у працях М. Грушевського. Початок історичних часів для українського народу. М. Грушевський про незалежний розвиток трьох східнослов'янських народів. Подальший розвиток основних положень концепції М. Грушевського в роки незалежної України. Праці Я. Дашкевича, М. Брайчевського, Я. Ісаєвича, Г. Півторака, В. Барана, Л. Залізняка, С. Сегеди та ін. Безперервність етнокультурного розвитку на українських етнічних землях.

Новітні теорії україногенези. Концепція етногенетичних ніш. Умовність класифікації теорій українського етногенезу. Проблема періодизації українського етногенезу: Б. Рибаків, М. Брайчевський, П. Толочко, М. Чмихов, Л. Залізник та ін.

Тема 3. Етнодемографічний розвиток українців

Етнолінгвістична характеристика українців. Походження і розвиток української мови. Мова населення Київської Русі. Книжна мова Київської Русі – старослов'янська (церковнослов'янська). Староукраїнська (книжна і народна) і слов'яноруська мова. Нова українська мова. Роль І. Котляревського та Т. Шевченка у формуванні нової української мови. Два типи літературної української мови. Наріччя, говори і говірки сучасної української мови.

Динаміка чисельності і розселення українців у XVIII – початку XXI ст. Основні чинники, що визначають динаміку чисельності і розселення українців. Чисельність українців України на початку XVIII ст. Зміни питомої ваги українців та іноетнічного населення українських земель впродовж XVIII ст. Переселення українців на інші землі Російської імперії. Основні тенденції етнічного розвитку українців у XIX – початку XX ст. Перепис 1897 р. Зміни в чисельності і географічному розміщенні українців наприкінці XIX – початку XX ст. (переселення у східні райони, еміграція). Динаміка чисельності українців у XX ст. : громадянська і Перша світова війна; колективізація і голод 1932-1933 рр.; Друга світова війна, голод 1946-1947 рр., братовбивча війна у західних областях. Приріст чисельності українців у 60-90-х рр. XX ст. Тенденція до стагнації нації. Випередження приросту неукраїнського населення України відносно зростання чисельності українців. Зниження відносної частки українців в Україні. Перший Всеукраїнський перепис населення. Зміни тенденцій етнічного розвитку України та їх причини. Розселення українців України за переписом 2001 р. Особливості етнічного розвитку України кінця XX – початку XXI ст. Мовне питання в Україні.

Українська діаспора : особливості формування, етапи масової еміграції та їх особливості. Умовність терміну «діаспора» на означення всіх українців за межами України. Особливості формування української діаспори. Епізодичні переселення з території України в різні історичні періоди. Основні етапи масової еміграції українців : причини, напрямки еміграції, соціальний склад емігрантів. Трудова і політична еміграція. Західна і східна українська діаспора. Розселення українців у країнах Західної Європи, Азії, Америки, Африки, Австралії і Нової Зеландії, на пострадянському просторі.

Тема 4. Етнічна структура населення України

Основні складові етнонаціональної структури України. Українська нація як системотворний елемент етнонаціональної структури України. Функції української нації. Національні меншини. «Корінні народи». Представники окремих етносів. Об'єднання всіх складових етнонаціональної структури України спільною назвою – «Український народ». Конституція України про визначення терміна «Український народ». «Український народ» як політичне («Український народ») і етнічне («український народ») поняття.

Національні меншини України. Критерії визначення поняття «національна меншина» в українському політико-правовому полі та офіційній практиці. Визначення поняття «національна меншина» у Статті 3 Закону «Про національні меншини». Основні умови

належності до національних меншин. Кількість етнічних груп України, які за різними критеріями відносяться до національних менш. Функції меншинного сегмента етнонаціональної структури України.

Історичні та новітні (модерні) національні меншини України. Чисельність розселення представників національних меншин. Росіяни як найбільша іноетнічна спільнота України: чисельність, питома вага і розселення. Зменшення кількості росіян у міжпереписний період (1989-2001 рр.). Білоруси, молдавани, болгары, угорці, румуни, поляки, євреї, цигани, греки, гагаузи, вірмени, грузини, азербайджанці та ін. народи в Україні. Культурно-національні товариства.

Етнічні групи з невизначеним статусом в Україні. Конституція України про так звані «корінні народи». Відсутність обґрунтування поняття «корінні народи» в українському політико-правовому полі. Міжнародно-правова практика (конвенції Міжнародної організації праці 1957 і 1989 рр.) про «корінні народи». Українські вчені про безпідставність внесення поняття «корінні народи» у правові документи України.

Представники окремих народів в Україні, їх чисельність і розселення.

Міф про поліетнічність в Україні.

Мовна ситуація в Україні. Збільшення частки україномовних громадян України у міжпереписний період та причини цього явища. Питома вага україномовного населення України. Реальний стан української мови і чисельність україномовних громадян. Найбільш «українізовані» етнічні групи в Україні. Російськомовні громадяни в Україні та статус російської мови. Найбільш «русифіковані» етнічні групи в Україні. Частка інших мов в Україні та її динаміка у міжпереписний період.

Тема 5. Історія української етнографії

Накопичення етнографічних знань. Етнографічні знання часів Київської Русі. Етнографічні дані за літописними матеріалами. Повість минулих років. Короткий Київський літопис. Галицько-Волинський літопис. «Ходіння» чернігівського ігумена Данила. Українські літописи XV – середини XVII століть. Густинський літопис. Полемічна література кінця XVI – першої половини XVII ст. Твори усної народної творчості. Етнографічна інформація в подорожніх записках іноземців. Поглиблення етнографічних знань в другій половині XVII- XVIII ст. : «Синопис», Літопис Грабянки. К. Зінов'єв, В. Григорович-Барський, Г. Новицький.

Становлення української етнографії. Передумови становлення української етнології наприкінці XVIII ст. Перша експедиція в Україну. Подорож в Україну В. Зуєва. Перша в україністиці програма-анкета для опису України. Праці Г. Калиновського, Я. Марковича М. Антоновського, О. Рігельмана та ін. Висвітлення культури й побуту українців у топографічних описах. Просвітницький напрям у розвитку української етнографії : Г. Сковорода, І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко.

Матеріальна і духовна культура населення Волині у праці С. Русова.

Народознавчі осередки 20-30-х рр. XIX ст. : гурток «любителів української народності», гурток «любителів української етнографії», «Руська Трійця».

Етнографічні програми Російського географічного Товариства (1848, 1852) і розгортання етнографічних досліджень в Україні.

Особливості становлення української етнографії як науки.

Комплектування етнографічних пам'яток у музеях України у першій половині XIX ст. Університетські музеї.

Українська етнографія у другій половині XIX – початку XX ст. Комісія для опису губерній Київського учбового округу. Ілюстративний прийом фіксації етнографічних матеріалів в альбомах Де ля Фліза. Південно-Західний відділ Російського Географічного Товариства і розвиток етнографії в Україні. П. Чубинський. Експедиційні обстеження в Україні. Дослідження членів Харківського історико-філологічного товариства. Журнал

«Київська старовина» і його роль у розвитку української етнографії кінця XIX – початку XX ст.

Львів як центр української етнографії кінця XIX – початку XX ст. Етнографічно-статистичний гурток. Діяльність етнографічної комісії Наукового товариства імені Т.Г. Шевченка. Видання. Етнографічна діяльність І. Франка, В. Гнатюка, В. Шухевича, М. Павлика, Ф. Колесси, З. Кузелі.

Регіональні історико-етнографічні дослідження. О. Русов, Б. Грінченко, В. Ястребов, Я. Новицький та ін.

Публікації з питань матеріальної і духовної культури населення Волині і Західного Полісся на сторінках «Волинських губернських відомостей». Етнографічна діяльність Товариства дослідників Волині на початку XX ст. В. Кравченко.

Етнографічні колекції у музеях України другої половини XIX ст. – початку XX ст. Етнографічні пам'ятки в Музеях старожитностей при Харківському і Київському університетах, Музеях Василя Тарновського, Олександра Поля та Катерини Скаржинської. М. Біляшівський і становлення етнографічного відділу Київського художньо-промислового і наукового музею. Етнографічно-музейні студії Д. Щербаківського. Зародження етнографічного музейництва на західноукраїнських землях. Етнографічні, сільсько-господарські та промислові виставки на галицьких землях в кінці XIX – на початку XX століття і музейне будівництво. Етнографічна збірка Національного музею у Львові. І. Свенціцький. Етнографічні матеріали в місцевих історичних та краєзнавчих музеях кінця XIX – початку XX ст. Етнографічне музейництво Волині. Городоцький музей барона Ф. Штейнгеля. Етнографія Волинського центрального музею (Музей Товариства дослідників Волині). Музей у Рівному.

Розвиток української етнології у XX – початку XXI ст.

Етнографічні осередки 20-30-х рр. XX століття. А. Онищук, Н. Заглада, Л. Шульгіна, А. Лобода, Ю. Павлович. Періодичні видання з питань культури та побуту населення України. Дослідження культури та побуту неукраїнського населення. Діяльність етнографічного відділу Волинського науково-дослідного музею. В. Кравченко, Н. Дмитрук, К. Червяк.

Етнографічні осередки 20-30-х рр. XX ст. на західноукраїнських землях. Етнографічні осередки Західної Волині. Музей Волині. «Волинський щорічник». Н. Димнич, А. Дублянський Я. Гофман, О. Яворчак.

Етнографічне музейництво у міжвоєнний період. Кабінет (Музей) антропології та етнології імені Федора Вовка. Етнографічні структурні підрозділи в обласних та окружних (районних) музеях України. Етнографічна музейна справа на західноукраїнських землях. Музей «Бойківщина» та ін. Волинський науково-дослідний музей. Музей Волині. Музей у Рівному.

Репресії в українській етнографії у 30-х рр. Поступове відродження етнографії у повоєнний період. Діяльність Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії та Львівського музею етнографії і художніх промислів. Видання узагальнюючих праць з питань культури і побуту українців та історико-етнографічних досліджень окремих регіонів України. Дослідження обрядовості, етнічних процесів, проблем використання національних традицій у сучасному побуті. Періодичні видання.

Активізація етнографічного музейництва із 1960-х рр. Створення етнографічних музеїв просто неба.

Сучасний етап в розвитку української етнології. Етнографічні установи України. Створення кафедр етнології у вузах. Розширення спектру досліджуваних проблем з української традиційно-побутової культури. Продовження регіональних історико-етнографічних досліджень. Етнографічне вивчення українських середовищ за межами України. Дослідження національних меншин України. Перевидання праць класиків української етнографії. Етнографічне краєзнавство. Етнографічне музейництво.

Змістовий модуль 2. Господарство і матеріальна культура українців

Тема 6. Основні заняття

Землеробство. Системи землеробства. Основні галузі землеробства і традиційні сільськогосподарські культури. Рільництво. Городництво. Зернові, бобові, технічні і овочеві культури. Поява нових видів землеробських культур. Ярові і озимі культури. Садівництво і виноградарство в Україні. Плодові дерева і кущі.

Удобрення поля. Традиційні добрива. Способи підживлення землі.

Традиційні землеробські знаряддя праці. Пристосування для первісного обробітку землі. Особливості оранки різних ґрунтів. Способи оранки. Борозна. Скиба. Ралення ґрунту. Розпушення ріллі. Пристосування для вторинного обробітку ріллі. Знаряддя праці для ручного обробітку ґрунту. Традиційні знаряддя обробітку землі на Волині та Поліссі.

Сівба і догляд за рослинами. Типи ручної сівби. Традиційні пристосування для сівби. Оптимальні терміни для висівання сільськогосподарських культур. Осіння і весняна сівба. Звичаї, обряди та прикмети, пов'язані з першим виїздом у поле. Традиції першої оранки. Звичай «трубити у труби» на Волинському Поліссі.

Способи догляду за рослинами. Знаряддя праці. Збір врожаю. Жнива та їх початок. Пристосування для збирання зернових культур. В'язання снопів та способи їх укладання. Звичаї та обряди, пов'язані із жнивами. Зажинки. Обжинки. «Зажинок». «Обжинок». «Борода». Обжинковий вінок. Жнивні пісні. Жнивницька обрядовість Волині і Полісся.

Молотьба зернових культур. Тік. Гармани. Способи молотьби. Традиційні пристосування для молотьби. Ціп. Гармани. Терка. Способи віяння зерна. Знаряддя для віяння. Лопата. Совок. Поява кінних сівалок, молотарок, віялок і поступове витіснення ручних знарядь праці. Зберігання зернових культур. Засіки. Комори. Шпихліри. Солом'яники. Кадовби. Ями.

Особливості збирання технічних і городніх культур. Пристосування та ємності. Знаряддя для переробки зернових і олійних культур.

Аграрні мотиви в календарній обрядовості українців. Магічні дії і обряди, спрямовані на накликання врожаю, добробуту у календарних святах.

Пристосування для обробітку землі, збирання зернових і городніх культур, молотьби, віяння і переробки зернових культур у фондах Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Тваринництво. Традиційний склад домашнього стада. Регіональне поширення різних порід свійських тварин. Регіони найбільшого поширення тваринництва в Україні та їх особливості. Способи утримання корів і волів. Корми для коней, свиней, овець, птиці.

Стійлове утримання тварин. Традиції заготівлі сіна. Сінокіс. Пристосування для косіння і збирання сіна. Зберігання сіна. Види сіна. Інші корми для худоби.

Форми випасу худоби у різних регіонах України. Звичаї, пов'язані із першим вигоном худоби на пасовище. Відгінна форма випасу тварин та її регіональні особливості. Полонинське господарство Гуцульщини та його організація. Вівчарство Півдня України. Традиції догляду та випасання коней. Традиції народного птахівництва.

Звичаї та обряди, пов'язані із тваринництвом : перший вигін худоби на Юрія; скотарські обрядодії на Різдво, Новий рік, Власа, Конона, Зелені свята та ін.

Тема 7. Допоміжні галузі господарства

Збиральництво – одна з найдавніших форм привласнювального господарства. Структура збиральництва.

Ягоди та їх місцеві назви. Традиції збирання ягід. Звичаї, приурочені до початку збирання ягід. Десятуха, Дев'ятуха. Примовки до першої ягоди. Вітання і прощання з лісом. Пристосування та ємності для збирання ягід. Використання ягід. Способи переробки ягід для

тривалого зберігання. Страви із ягід в родильних та календарних обрядах. Лікувальні властивості ягід. Купальські ягоди. Ягідні пісні на Західному Поліссі.

Збирання грибів. Місцеві назви грибів. Поділ грибів на власне гриби і губ'яки. Перші гриби. Ставлення до маленького гриба. Прикмети на урожай грибів. «Щастя» на гриби. Неїстівні гриби та їх використання. Лікувальні властивості грибів. Сушіння грибів та їх зберігання. Страви із свіжих і сухих грибів. Страви із грибів у святах календарного циклу. Ємності для збирання грибів.. Збирання грибів і свято Здвиження.

Збирання трав. Лікарські рослини та їх місцеві назви. Звичаї, пов'язані із збиранням лікарських рослин. Купальські трави. Жертва при збиранні рослин для лікування. Примовки при збиранні лікарських рослин. «Чоловічі» і «жіночі» лікарські трави. Збирання трав для харчування. Дикорослі трави в побуті. Рослини у святах календарного циклу. Освячення рослин та їх використання. Трави-обереги та їх магічна дія. Легенди про квітку папороті.

Збирання диких плодів та їх використання у харчуванні та святково-обрядовому житті. Заготівля соку.

Продукти тваринного походження у структурі збиральництва.

Пристосування для збиральництва у фондах Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Мисливство. Місце мисливства в структурі господарської діяльності населення України в різні історичні періоди. Лови, ловища, боброві гони, жерем'яна, ловче, ловцизна, боброва данина, лисичники, сокольники та ін. Магнатське і селянське полювання.

Мисливська дичина та її зміни. Ставлення до бобрів, лосів, журавлів, лелек.

Форми полювання. Полювання із самоловами. Типологія самоловних пристосувань та їх характеристика. Активне полювання. Найдавніші пристосування для активного полювання. Вогнепальна зброя у мисливському промислі. Способи полювання. Особливості полювання на різну дичину.

Повір'я, прикмети і магічні дії, пов'язані із полюванням. Вибір нової мисливської зброї та магічні дії з нею. Апотропеїчна магія у промислі. Використання амулетів. Віра у «шкідливу» магію, наврочення. Магічні дії, спрямовані на «псування» (контактна, парціальна магія) і «виправлення» мисливської рушниці. Вербальна магія, мисливські замовляння. Трансформація господарської магії під впливом християнства. Мисливські магічні дії, приурочені до певних днів народного календаря. Табуїстичні застереження і заборони у полюванні.

Продукти мисливського промислу та їх використання.

Рибальство. Проблема виникнення рибальства. Водойми. Риби. Зміни іхтіофауни українських водойм у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Народні знання про терміни нересту риби.

Рибальські пристосування та їх класифікація. Ловлення риби руками. Отруєння водойм. Новітні пристосування для ловлення риби.

Рибальські човни: довбані і дощаті та їх місцеві назви.

Звичаї, пов'язані із виготовленням рибальських пристосувань.

Використання риби. Традиційні рибні страви. Страви із риби у календарних обрядах.

Бджільництво. «Дике» бджільництво. Виникнення культурного бджільництва та його місце в структурі господарської діяльності населення України в пізні історичні періоди. Традиційне бортницьке право. Бортні знамена. Бджолина десятина. Медова данина. «Очкове». Воскобійництво. «Капщина».

Основні форми та етапи в розвитку бджільництва. Лісове і домашнє бджільництво. Бортництво. Колодне бджільництво. Лісове бджільництво на Поліссі у ХХ – початку ХХІ ст. Пасічне бджільництво.

Типи вуликів. Борті та їх влаштування. Види бортей. Пристосування для видовбування бортей. Бортні знамена. Догляд за бортями. Поява колодних вуликів, їх форми.

Внутрішнє влаштування та назви складових частин колод. Пристосування для піднімання колодних вуликів на дерева. Способи розміщення колод на деревах та їх кріплення.

Догляд за лісовими бортями і колодами. Основні пристосування для піднімання бортників на дерева. Способи захисту бортних дерев від лісових шкідників.

Домашнє бджільництво. Колодні і рамкові вулики. П. Прокопович. Поява штучної вощини і медогонки. Перехід до раціонального бджільництва. Широке впровадження рамкових вуликів та їх системи.

Догляд за бджолами. Роїння бджіл. Пристосування для збирання роїв. Особливості вибирання меду у бортях, колодах, рамкових вуликах. Способи обкурювання бджіл у бортях і рамкових вуликах. Відокремлення меду від вощини. Переварювання вощини і виготовлення воску.

Пасічницький календар. Виконання певних господарських робіт і магічних дій, пов'язаних із доглядом за бджолами, до тих чи інших днів народного календаря.

Звичаї та обряди, пов'язані з бортництвом і пасічництвом. Продукти бджільництва (мед і віск) у побуті, святково-обрядовій культурі, народній медицині українців. Символіка меду і воскових свічок. Весільна, стрітенська і страсна свічка. Обряд «Свічки» на Волинському Поліссі. Мед у весільних і поховально-поминальних обрядах.

Тема 8. Промисли і ремесла

Обробка вовни і волокна. Традиції ткацтва на території України. Археологічні матеріали про розвиток ткацтва. Сировина для ткацтва. Основні технологічні етапи підготовки вовни і волокна до ткання. Вибирання льону. Пристосування для вибивання насіння. Розстилання льону на стелищах. Збирання льону. Сушіння. Особливості вибирання і первісної обробки конопель.

Пристосування для обробки рослинних волокон. Очищення волокна від костриці. Пристосування для вичісування волокон. Сортування волокна за якістю.

Обробка овечої вовни. Підготовка овець до стрижки. Терміни стрижки. Основні етапи обробки вовни, пристосування. Сорти вовни.

Пристосування для прядіння вовни і волокна та їх конструктивні особливості

Прядені нитки та їх назви. Способи змотування прядива у мотки. Способи снування ниток.

Ткання. Пристосування для ткання. Основні складові ткацького верстату. Підготовка «утка». «Човники». Пристосування для намотування ниток на цівки. Техніки ручного ткання. Типологія тканин.

Вибілювання, фарбування і прання тканин.

«Полотняний фольклор»: звичаї та обряди, пов'язані із прядінням і тканням.

Ткацтво Волині та Полісся.

Пристосування для обробки вовни та волокна і ткання у Музеї етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Лісові і лісохімічні промисли. Лісозатотівля. Форми заготівлі лісу. Організація лісорубних робіт. Професійний поділ праці на лісозаготівлях. Побутові умови робітників. Традиційні знаряддя праці на лісопвалах. Обробка зрубного дерева. Вивезення лісу. Транспортні засоби. «Биндюги».

Способи лісосплаву. Будова плотів. Плотогони. Бурлацька тяга плотів.

Лісохімічні промисли. Випалювання вугілля. Сировина для деревного вугілля. Способи випалювання. Використання деревного вугілля.

Поташне виробництво. Буди. Професійний поділ праці на будах. Гартовий і котловий спосіб добування поташу. Використання поташу.

Смолокуріння. Сировина для смоли. Березова смола (берест). Способи гонки смоли і дьогтю.

Добування живиці. Пристосування для насічки і ємності для живиці.

Деревообробні промисли і ремесла. Найдавніші способи обробки дерева. Ємності, виготовлені шляхом випалювання і видовбування. Деревина для довбаного посуду та інструменти для його виготовлення.

Бондарство. Типологія бондарного посуду за функціональним призначенням. Деревина для бондарного посуду. Бондарні інструменти.

Колодійство (стельмахування). Вироби стельмахів. «Парня». Гартування деревини. Деревина для стельмашества.

Теслярство. Теслярські артілі. Основні інструменти та прийоми теслярського ремесла. Будівельні матеріали.

Столярство. Асортимент столярних виробів та деревина для них. Інструменти. Ложкарство і гребінництво.

Деревообробні промисли Волині і Західного Полісся.

Вироби з дерева у фондах у Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Плетіння. Матеріали для плетіння. Основні плетені вироби.

Особливості розвитку плетіння на Волині і Західному Поліссі.

Плетені вироби у фондах у Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Обробка шкіри. Традиції обробки шкіри в Україні. Чинбарство (гарбарство). Основні етапи вичинки шкір. Інструменти. Лимарство (римарство). Сировина і вироби лимарів. Основні інструменти. Кушнірство. Регіони найбільшого поширення кушнірства. Вичинка шкур з хутром. Фарбування овчини. Вироби кушнірів. Кушнірство на Волині. Нововижівські кожухарі. Шевство. Сировина і вироби шевців. Шевські осередки Волині.

Обробка кістки та рогу.

Обробка металів. Традиції виробництва заліза на території України. Рудництво. Добування руд і виплавка заліза. Способи плавлення заліза. Криця та її очищення.

Ковальська справа. Сільська кузня та її начиння. Вироби сільських ковалів.

Традиції обробки металів на Волині.

Металеві предмети у фондах у Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Гончарство. Розвиток гончарного виробництва в Україні. Осередки гончарного виробництва в Україні та на Волині. Сучасний стан гончарного виробництва. Занепад традиційного гончарства. Відродження традицій чорнолощеної кераміки. Майстри. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Інститут керамології.

Гончарні глини та способи їх добування. Основні етапи та технологічні прийоми обробки гончарних глин.

Способи формування виробів з глини. Гончарний круг та його будова. Інші пристосування гончаря. Сушіння керамічних виробів. Нанесення декору. Полива. Випалювання. Влаштування гончарних печей. Особливості випалювання димленої кераміки.

Типологія гончарних виробів та їх назви. Особливості назв керамічного посуду на Волині та Поліссі.

Колекція кераміки у фондах у Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Гутництво. Традиції гутного промислу України. Основні етапи в розвитку гутництва. Гути. Асортимент виробів українських гут. Типи скляного посуду. Скляний фігурний посуд. Виготовлення віконного скла.

Каменярство. Історія каменярства України та основні його центри. Матеріали, що використовуються у промислі, техніки обробки. Типологія виробів.

Тема 9. Поселення і житла

Основні зони, типи і форми поселень в Україні.

Влаштування двору та садиби. Типи забудови селянського двору. Розміщення хати відносно вулиці. Замкнутий двір, його назви та регіони побутування. Типи огорож двору. Оздоблення та благоустрій традиційної садиби українців.

Господарські будівлі двору. Комора, стайня, колешня, оборіг, хлів, клуня (стодола), криниця тощо. Взаємозв'язок житлових та господарських потреб при формуванні архітектурного ансамблю селянської садиби.

Народне житло. Конструктивні особливості житла. Типи стінових конструкцій. Регіони поширення різних типів житла. Ганок у традиційному житлі та регіони його побутування. Влаштування стелі. Сволоки. Конструкції дахів. Висота даху в різних регіонах України. Покрівельні матеріали та їх регіональне поширення. Вікна у традиційному житлі. Віконниці та їх типи. Двері, їх розміри і форми. Долівка. Призьба.

Еволюція планування народного житла. Однокамерне житло. Кліть. Стебка. Двокамерний тип народного житла. Планувальні варіанти трикамерного житла. Поширення багатокімнатного житла.

Організація інтер'єру традиційного житла. Піч у селянському житлі, її типи та еволюція. Влаштування груби. Основні групи меблів у традиційному житлі. Покуть. Символіка житла. Символічне значення печі, порогу, стола, сволока. Декоративно-художнє оздоблення інтер'єру хати. Розписування житла. Сезонні зміни інтер'єру житла. Засоби зовнішнього оздоблення житла.

Народне житло в системі звичаїв, обрядів, вірувань. Вибір місця для будівництва хати. «Чисті» і «нечисті» місця. Вибір деревини для житла. «Погані» дерева. Закладина. Закладання першої підвалини. «Будівельна жертва». Толока. Закладання сволока. Завершення будівництва. «Квітка». Перехід у нове житло. Новосілля.

Типологія народного житла.

Будівлі громадського центру.

Виробничі споруди українського села.

Тема 10. Народне вбрання

Натільний одяг. Сорочка як один з найдавніших елементів вбрання. Матеріали для натільного одягу. Типи сорочок та конструктивне вирішення їх стану. Локальні особливості оформлення горловини. Особливості орнаменталізації сорочок. Основні типи українських сорочок.

Стегновий одяг. Основні типи та компоненти жіночого поясного (стегового) вбрання. Матеріали. Чоловіче стегове вбрання. Матеріали для виготовлення штанів та типи їх крою. Локальні особливості. Оформлення верхнього краю чоловічого стегового вбрання. Способи ношення штанів із сорочкою.

Нагрудний одяг. Матеріали для виготовлення святкових і буденних безрукавок. Їх назви, особливості їх крою та оздоблення. Регіональні особливості. Нагрудне вбрання з рукавами та його назви.

Верхнє вбрання. Сукняний весняно-осінній одяг. Типи крою, назви, особливості декорування. Поширення нових уніфікованих форм верхнього одягу на початку ХХ ст. Хутряне вбрання. Типи крою кожухів, довжина, кольори, способи декорування. Зміни у хутряному вбранні з другої половини ХІХ ст.

Зачіски і головні убори. Дівочі зачіски і вінкоподібні головні убори. Жіночі зачіски і головні убори. Чоловічі зачіски та головні убори, їх типи і назви.

Типологія взуття: за характером прикриття ноги; за матеріалами, технікою виготовлення. Назви традиційного взуття.

Пояси. Матеріали, розміри, техніки виготовлення, орнаменталізація, способи пов'язування і функції поясів.

Прикраси. Матеріали і техніки виготовлення шийних і нагрудних прикрас, їх назви і конструктивні особливості. Сережки і каблучки. Декоративна і захисна функція прикрас.

Регіональні комплекси традиційного вбрання.
 Особливості вбрання Волині і Західного Полісся.
 Колекція одягу у Музеї етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Тема 11. Українська народна кулінарія

Господарська основа харчування. Харчові запаси. Обробка продуктів для тривалого зберігання: квашення, сушіння. Приготування м'ясних, молочних і рибних продуктів на запас.

Повсякденні страви, їх назви та технологія приготування. Кашоподібні страви із цілого зерна, товчених і мелених круп. Хліб як головний компонент харчування. Звичаї і обряди, пов'язані із приготуванням хліба. Інші борошняні страви. Овочеві, м'ясні, молочні, рибні страви. Використання фруктів, ягід і грибів у харчуванні. Традиційні напої.

Святкові і обрядові страви. Їжа у святах календарного циклу (Катерини, Андрія, свята різдвяно-новорічного циклу, Власа, Всеїдний і Сирний тиждень, Сороки, Середопістя, Страсний четвер, великодні ритуальні і святкові страви, поминальні трапези на Проводи, Вознесіння, Юрія, Петра і Павла, зажинки, Маковея, Спаса, Перша і Друга Пречиста, «йменини» на Кузьми і Дем'яна). Їжа в родильній, весільній і поховально-поминальній обрядовості.

Харчові обмеження і заборони, режим харчування. Звичаї і правила поведінки, пов'язані із споживанням їжі.

Ємності для зберігання продуктів харчування. Посуд і начиння. Типологія посуду за функціональним призначенням.

Особливості народної кулінарії Волині і Західного Полісся.

Посуд, начиння і ємності для зберігання продуктів харчування у фондах Музею етнографії Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки.

Етнічні особливості української кулінарної традиції. Етнічна та інтеретнічна символіка окремих страв..

Тема 12. Традиційні шляхи сполучення і транспортні засоби

Водні шляхи сполучення і транспорт. Мережа водних транспортних артерій в Україні. Шлях «із варяг у греки». Водні транспортні засоби. Карпатські і поліські плотогони. Типи човнів, їх конструктивні особливості та назви. Козацька «чайка». Судна. Пароплави. Традиційні споруди переправи. Традиції мостобудівної справи в Україні.

Сухопутні шляхи і транспортні засоби. Найдавніші сухопутні шляхи в Україні. Впорядкування доріг наприкінці XVIII – у XIX ст., їх типологія. Будівництво залізниць.

Найпростіші пристосування для перенесення рідин, ягід, грибів, сіна та ін і їх назви.

В'ючно-верховий транспорт. Полозний транспорт, його типи і назви. Колісний транспорт. Розподіл возів за функціональним призначенням та їх назви. Тяглова сила.

Тема 13. Громадське життя

Громадський побут. Принцип корпоративності.

Сільська громада і звичаєве право. Середньовічна копа, купа. Нерівномірність процесу руйнування поземельної общини (громади) в різних районах України. Пережитки громадської спільності. Структура сільських громад. Громадське самоврядування. Розпорядча і адміністративна влада в громаді. Назви посадових осіб. Громадська рада. Сільський сход. Функції сільської громади.

Громадське судочинство: копний суд, «ведення сліду», личкування, «грабіж брати», «заклад», «старожили», «пам'ятковий прочухан», присяга, могорич, «жіноче право».

Громадські форми праці, спілкування та дозвілля. Традиційна взаємодопомога. Побратимство (посестринство) і кумівство як форми духовної спорідненості. Осередки громадського дозвілля. Свята громадських об'єднань і колективні трапези. Морально-етичні стосунки в громаді.

Молодіжні громади. Особливості прийому до молодіжних громад у різних регіонах України. Парубочі і дівочі громади. «Вулиці» і вечорниці.

Жебрак як традиційна фігура етнокультурного ландшафту. Субкультура жебрацтва та її складові.

Інші традиційні громадські спільності України.

Корпоративність міського суспільства.

Цехи – основний тип міських корпоративних об'єднань в епоху середньовіччя.

Січове козацтво як своєрідний лицарський орден, етнокультурна спільність українського народу.

Церковні братства як релігійно-громадські спільності.

Побут та звичаї лірників і кобзарів.

Чумацтво як самобутнє громадське утворення українського народу. Специфічність соціальної організації чумаків.

Тема 14. Шлюб і сім'я

Шлюбні звичаї в Україні. Соціальна і національна ендогамія шлюбу. Форми шлюбу. Громадянська основа шлюбу. Церковний шлюб. Шлюбні угоди. Винувні листи. Придане. Розлучення. «Незаконні» шлюби. Практика безшлюбності в Україні.

Українська сім'я. Історичні типи сім'ї (сімейної організації) в Україні. Різновиди сім'ї. Національний і соціальний склад традиційних українських сімей. Внутрісімейні взаємини. Функції членів сім'ї і регламентованість їх обов'язків. Поділ роботи на «чоловічу», «жіночу», «дитячу». Виховання дітей в сім'ї. Народна педагогіка.

Система спорідненості і статевовікова стратифікація.

Традиційні імена і терміни спорідненості й свояцтва в українській родині. Види спорідненості. Вік людини в традиційному суспільстві. Вікові групи. Вікова і статева стратифікація традиційного суспільства.

Тема 15. Святково-обрядова культура

Календарні обряди. Звичаї зимового циклу. Введення. Молодіжні свята. Святвечір (Коляда). Щедрування. Новий рік. Водохрещення. Весняні свята. Стрітєння. Весняні мотиви у обрядах, приурочених до свят Євдокії, Сорок Святих, Благовіщення, Юрія, Івана Богослова, Миколи, Онуфрія, Теодора та ін. Перехідні свята. Масниця. Великий піст. Великдень. Літній цикл календарних обрядів. Зелені свята (Трійця). Петрівка. Свято Івана Купала. Дні Петра і Павла, Прокопа, Кирила, Іллі. Свята осіннього циклу. «Головосіки», Семена, Пречиста, Воздвиження (Здвиження), Покрова, Луки, Дмитра, Кузьми і Дем'яна, Михайла – основні обрядові дії та їх мотиви. Пилипівка.

Звичаї та обряди в українській родині. Родильна обрядовість. Передпологові звичаї. Пологи. Баба-повитуха, її роль в родильній обрядовості та етнічній культурі українців. Післяпологові обряди. Соціалізація дитини.

Весільна обрядовість. Передвесільні обряди. Коровайний обряд. Барвінковий і сирний обряди. Вінчання. Весільні обряди. Післявесільні обряди.

Похоронна і поминальна обрядовість. Поєднання християнських звичаїв із пережитками давніх похоронних ритуалів. Обряди, спрямовані на вшанування покійників і охорону живих. Особливості похоронних ритуалів при похованні неодружених, самогубців, відьом та ін. Індивідуальні і колективні поминання померлих.

Тема 16. Світоглядні уявлення і вірування

Космогонічні уявлення українців. Першоелементи світу. Релікти вірувань, пов'язаних із культом землі, води і вогню. Будова світу. Множинність небес. Сонце. Місяць. Творення світу. Вірування, пов'язані з атмосферними явищами. Народні уявлення про потойбічний світ.

Надприродні істоти. Українська демонологія. Проблема класифікації демонів. Міфологічні істоти дохристиянської релігійної системи (русалки). Нижча міфологія. Домовики, упирі, вовкулаки, чаклуни, відьми, чорти, злидні, блуд, мара, туга, трясця, завійна та ін.

Релігія в житті українського народу. Дохристиянські вірування. Український пантеон.

Тема 17. Народні знання

Народні знання – результат спостереження і досвіду багатьох поколінь. Відображення в народних знаннях особливостей природного середовища, господарської діяльності українців, рівня їх культурного розвитку, міжетнічних взаємин.

Астрономічні знання українців. Спостереження за рухом сузір'їв, небесних тіл. Назви зірок і сузір'їв. Сонце у народних знаннях. Визначення часу доби і року за небесними тілами. Роль Місяця у народному побуті. Фази Місяця. Виконання певних господарських робіт і магічних дій у тій чи іншій фазі. Комети. Метеорити.

Народна метеорологія. Гроза. Град. Народні назви хорошої і поганої погоди. Групи прикмет, за якими прогнозували погоду на короткий і тривалий час. Народний прогностик і передбачення погоди на тривалий час.

Математичні і геометричні знання українців. Особливості народної лічби. Виникнення десятичної системи лічби. Усні підрахунки і способи запам'ятовування. «Записи» підрахунків. Система знаків. Дробові підрахунки. Особливості рахунку ниток, снопів, яєць та ін. Геометричні знання та їх практичне значення. Визначення площі. Підрахунки при будівництві прямокутних і багатокутних споруд.

Народна метрологія. Час і його вимірювання. Поділ доби. Вимірювання довжин. Народні міри відстані. Частина тіла людини як міри довжин. Народні і офіційні міри землі, площ сінокосів. Вимірювання вантажів (сипучих продуктів) і рідин.

Народна медицина та ветеринарія. Засоби рослинного, тваринного і мінерального походження в народній медицині та ветеринарії. Магічні дії. Знахарі.

Народна ботаніка, зоологія, ґрунтознавство. Знання про рослини та тварин. Поділ земель в залежності від родючості. Визначення якості ґрунту. Засоби збереження і відновлення родючості («сили») землі.

Народна педагогіка. Роль родини і громади у вихованні дітей. Фізичний розвиток дітей. Залучення дітей до праці і виконання ними робіт в залежності від віку. Роль ігор, обрядів та ін. у вихованні дітей. Морально-етичне виховання дітей. Ставлення до освіти. Розумове виховання. Формування естетичних смаків у дітей.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика українців і української етнічної території					
Тема 1. Українська етнічна територія	6	2	2		2
Тема 2. Проблема походження українців	6	2	2		2
Тема 3. Етнодемографічний розвиток	4	2			2

українців					
Тема 4. Етнічна структура населення України	4	2			2
Тема 5. Історія української етнографії	2	2			
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	22	10	4		8
Змістовий модуль 2. Матеріальна і духовна культура українців					
Тема 6. Основні заняття	9	2	2	1	4
Тема 7. Допоміжні заняття	8	3		1	4
Тема 8. Промисли і ремесла	18	4	4	4	6
Тема 9. Поселення і житла	10	3	3		4
Тема 10. Народне вбрання	14	2	4	4	4
Тема 11. Українська народна кулінарія	11	2	3		6
Тема 12. Традиційні шляхи сполучення і транспортні засоби	6	2			4
Тема 13. Громадське життя	10	2			8
Тема 14. Шлюб і сім'я	10	2			8
Тема 15. Святково-обрядова культура	16	2	6		8
Тема 16. Світоглядні уявлення і вірування	7	1	2		4
Тема 17. Народні знання	7	1	2		4
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	136	26	28	10	64
Усього годин	150	36	32	10	72

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема : Історико-етнографічне районування України 1. Етнографічні групи українців. Русини. 2. Південно-Східний регіон. 3. Південно-Західний регіон. 4. Північний регіон.	2
2	Тема : Концепції етногенезу українців 1. Міфологізація проблем україногенезу. Трипільсько-арійська концепція. 2. Московцентрична пізньосередньовічна версія. 3. Києвоцентричне бачення україногенезу. Ранньослов'янська концепція.	2
3	Тема : Землеробство і тваринництво 1. Знання обробки ґрунту. 2. Пристосування для збирання і переробки зернових та олійних культур. 3. Тваринництво: регіони найбільшого поширення, форми утримання та випасу худоби; традиції заготівлі сіна. 4. Хліборобсько-скотарські обряди і трудові традиції.	2
4	Тема : Обробка вовни, волокна, шкіри 1. Обробка вовни, льону і конопель: знаряддя праці та пристосування.	2

	<ul style="list-style-type: none"> 2. Пристосування для прядіння і ткання. Основні техніки ткання. «Полотняний фольклор». 3. Фарбування, вибілювання, прання та прасування тканин. 4. Шкіряні промисли. 	
5	<p>Тема : Обробка дерева, металів, глини</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Заготівля та сплав лісу. Лісохімічні промисли. 2. Деревообробні ремесла. 3. Обробка металів. 4. Основні технологічні етапи обробки глини. Гончарні осередки Волині. 	2
6	<p>Тема : Поселення та житла</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Типи, форми і основні зони сільських поселень в Україні. 2. Влаштування традиційного двору та садиби; господарські споруди. 3. Конструктивне вирішення стінових конструкцій, стелі і даху традиційного житла, покрівельні матеріали. 4. Планування народного житла. 5. Організація внутрішнього простору української хати; декоративно-художнє оздоблення інтер'єру та екстер'єру житла. 6. Народне житло в системі обрядів, звичаїв та вірувань. 7. Символізм житла: символічне значення печі, порогу, стола, сволока. 8. Ареальні типи народного житла. 	3
7	<p>Тема : Повсякденне і обрядово-ритуальне харчування українців</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Повсякденні страви із зернових. Традиції випікання хліба. 2. Овочеві страви у повсякденному харчуванні українців. 3. М'ясні і молочні страви, фрукти, ягоди, гриби у структурі традиційного харчування. Напої. 4. Їжа у святах календарного циклу : а) зимових; б) весняних; в) літньо-осінніх. 5. Їжа у родинних обрядах : родильних, весільних, поховально-поминальних. 	3
8	<p>Тема : Компоненти традиційного вбрання</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Типологія сорочок та їх регіональні особливості. 2. Нагрудне вбрання. 3. Чоловічий і жіночий стеговий одяг. 4. Осінньо-весняне та зимове верхнє вбрання. 5. Жіночі і чоловічі зачіски та головні убори; волосся у звичаях та обрядах. 6. Взуття, прикраси, доповнення до одягу. 7. Етнорегіональні особливості компонентів традиційного вбрання Волині і Західного Полісся. 	4
9	<p>Тема : Календарні обряди українців</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Зимовий цикл: <ul style="list-style-type: none"> а) святковий цикл від Введення до Різдва; б) Різдво; в) Новий рік і Водохреще; г) Стрітення, Власа. Запусти (Масниця). 2. Весняний цикл: <ul style="list-style-type: none"> а) символіка свят Обертіння, Явдохи, Сорок святих, Теплого Олекси; 	3

	<p>б) основні мотиви свят Благовіщення, Юрія, Єремія, Івана Довгого, Миколи весняного, Симона Зилота;</p> <p>в) великодній святково-обрядовий цикл.</p> <p>3. Літній цикл:</p> <p>а) Зелені свята і культ рослинності;</p> <p>б) свята Івана Головатого, Онопрія, Горпини Купальної, Івана Купала, Петра і Павла. Петрівка;</p> <p>в) серпневі свята (Мокрини, Іллі, Паликопа, Маковія, Спаса, Перша Пречиста).</p> <p>4. Свята осіннього циклу:</p> <p>а) символіка свят Головосіки, Семена, Неопалимої Купини, Михайлове чудо, Друга Пречиста, Воздвиження;</p> <p>б) звичаєво-обрядові дії, приурочені до свят Івана Богослова, Покрови, Параскеви-П'ятниці;</p> <p>в) Свята Казанської Божої Матері, Дмитра, Кузьми й Дем'яна, Михайла, Пилипа.</p>	
10	<p>Тема : Обряди в українській родині</p> <p>1. Звичаї та обряди, пов'язані з народженням дитини:</p> <p>а) передпологові звичаї;</p> <p>б) власне пологи;</p> <p>в) післяпологові (соціологізуючі) обряди.</p> <p>2. Традиційне українське весілля:</p> <p>а) передвесільні обряди;</p> <p>б) власне весілля;</p> <p>в) післявесільні звичаї та обряди.</p> <p>3. Похоронні обряди і поминальні звичаї.</p>	3
11	<p>Тема : Міфологічна світоглядна система українців</p> <p>1. Земля, вода і вогонь у системі традиційної свідомості українців.</p> <p>2. Народні світоглядні уявлення про «дух», «душу», потойбічний світ, будову і творення світу.</p> <p>3. Вища міфологія українців (український пантеон).</p> <p>4. Нижча міфологія українців (українська демонологія). Проблема класифікації персонажів нижчої міфології.</p>	2
12	<p>Тема : Система народних знань українців</p> <p>1. Астрономічні знання і народна метеорологія.</p> <p>2. Математичні і геометричні знання.</p> <p>3. Вимірювання часу, довжин, землі, вантажів і рідин.</p> <p>4. Народна медицина та ветеринарія.</p> <p>5. Народна педагогіка.</p>	2
	Разом	32

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Скласти словник термінів із тем 6-11	18
2	Ознайомлення з методикою польових етнографічних досліджень. Користуючись розробленими анкетами-запитальниками, студенти мають зібрати польові етнографічні матеріали з певних проблем традиційно-	54

	<p>побутової культури або ж розшифрувати польові матеріали, які зберігаються у архіві Музею етнографії та Волині та Полісся при СНУ імені Лесі Українки. Для польових етнографічних досліджень пропонуються теми:</p> <p>1. Традиційне господарство: землеробство, тваринництво, збиральництво, мисливство, рибальство, ткацтво, деревообробні промисли і ремесла, плетіння, вироби зі шкіри, обробка металів та ін.</p> <p>2. Система харчування і народна кулінарія: господарська основа харчування; харчові запаси; щоденні страви: із зернових, овочів, м'яса, молока, ягід, фруктів, грибів; святкові і обрядові страви календарного і родинного циклів.</p> <p>3. Народний одяг: натільний, стеговий, нагрудний, плечовий, головні убори, прикраси, взуття, доповнення до одягу. Зміни у вбранні у XX столітті. Одяг радянських часів.</p> <p>4. Соціонормативний і родинний побут: взаємини у громаді і родині; традиції молодіжного дозвілля.</p> <p>5. Святково-обрядова культура: календарні (зимовий, весняний, літній і осінній цикли) і родинні (народження дитини, весілля, поховально-поминальні звичаї) обряди.</p> <p>6. Народні знання: народна астрономія, математика і геометрія, метрологія, метеорологія, ботаніка і зоологія, медицина.</p> <p>7. Світоглядні уявлення: демонологічні вірування; земля, вода, вогонь у світогляді українців.</p> <p>8. Етнографія міста: міський побут другої половини XX століття.</p>	
	Разом	72

7. Консультації

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Сільськогосподарські знаряддя праці та пристосування у фондах МЕВП	1
2	Рибальські, бджільницькі, збиральницькі знаряддя праці та пристосування у фондах МЕВП	1
3	Ремісничі знаряддя праці та пристосування у фондах МЕВП	2
4	Вироби декоративно-вжиткового мистецтва ц фондах МЕВП	3
5	Компоненти традиційного вбрання у фондах МЕВП	3
	Разом	10

8. Методи навчання.

Для реалізації процесу навчання і досягнення поставленої мети при вивченні навчальної дисципліни «Українська етнологія» використовуються такі методи навчання:

- інформаційно-рецептивний;
- ілюстративний;
- репродуктивний.

9. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

9.1. Питання для здійснення підсумкового контролю успішності навчання

1. Нагромадження етнографічних знань і становлення української етнології як науки.
2. Розвиток етнографічних знань в Україні у другій половині XIX – початку XX ст.

3. Українська етнологія у ХХ – початку ХХІ ст.
4. Формування української етнічної території.
5. Етнічні межі і державні кордони України. Назви української етнічної території.
6. Історико-етнографічне районування України: Південно-східний регіон.
7. Історико-етнографічне районування України: Південно-західний регіон.
8. Історико-етнографічне районування України: Полісся.
9. Волинь адміністративна, історична, етнографічна.
10. Динаміка чисельності українців у ХVІІІ-ХІХ ст.
11. Динаміка чисельності українців у ХХ – початку ХХІ ст.
12. Особливості формування української діаспори.
13. Проблема етнічної належності населення Київської Русі. Ранньослов'янська версія походження українців.
14. Міфологізація проблеми походження українців. Трипільсько-арійська концепція україногенезу.
15. Пізньосередньовічна версія походження українців.
16. Історичні національні меншини України.
17. Корінні народи в етнічній структурі України.
18. Новітні національні меншини України.
19. Українці в етнічній структурі України: чисельність і розселення.
20. Формування та сучасний стан російської та білоруської іноетнічних груп в Україні.
21. Західні і південні слов'яни в Україні: поляки, чехи, словаки, болгары.
22. Романські, германські народи: молдавани, румуни, німці.
23. Народи грецької (греки), вірменської (вірмени) та індоарійської (цигани) груп в Україні.
24. Алтайські народи в Україні: а) татари; б) караїми; в) кримчаки; г) гагаузи, азербайджанці.
25. Угорці та євреї в Україні.
26. Галузі і системи землеробства в Україні. Сільськогосподарські культури.
27. Знаряддя для обробки ґрунту.
28. Пристосування для збирання і переробки зернових та олійних культур.
29. Хліборобські звичаї та обряди.
30. Тваринництво. Звичаї, пов'язані із доглядом за тваринами.
31. Збиральництво.
32. Мисливство.
33. Рибальство.
34. Бджільництво.
35. Обробка вовни, льону і конопель: знаряддя праці та пристосування.
36. Пристосування для прядіння і ткання. Основні техніки ткання. «Полотняний фольклор».
37. Фарбування, вибілювання, прання та прасування тканин.
38. Лісові і лісохімічні промисли. Традиції сплаву лісу в Україні.
39. Деревообробні промисли і ремесла.
40. Плетіння із природних матеріалів.
41. Обробка шкіри, кістки і рогу.
42. Гончарство. Осередки волинського гончарства.
43. Обробка каменю і металів. Гутництво.
44. Типи, форми і основні зони сільських поселень в Україні.
45. Влаштування традиційного двору та садиби
46. Традиційні господарські споруди та їх влаштування.
47. Конструктивне вирішення стінових конструкцій традиційного житла.
48. Конструктивне вирішення стелі і даху традиційного житла, покрівельні матеріали.
49. Планування народного житла.
50. Організація внутрішнього простору української хати, декоративно-художнє оздоблення інтер'єру та екстер'єру житла.

51. Народне житло в системі обрядів, звичаїв та вірувань.
52. Ареальні типи народного житла.
53. Водні шляхи і транспортні засоби.
54. Сухопутні шляхи і транспортні засоби.
55. Господарська основа харчування. Харчові запаси.
56. Повсякденні страви із зернових. Традиції випікання хліба.
57. Овочеві страви у повсякденному харчуванні українців.
58. М'ясні і молочні страви.
59. Фрукти, ягоди, гриби у структурі традиційного харчування.
60. Традиційні напої.
61. Посуд. Хлібна діжка та лопата у звичаях та обрядах.
62. Їжа у святах календарного циклу : а) зимових; б) весняних; в) літньо-осінніх.
63. Їжа у родинних обрядах : родильних, весільних, поховально-поминальних.
64. Натільний одяг. Типологія сорочок.
65. Нагрудне вбрання.
66. Чоловіче і жіноче стегнове вбрання.
67. Осінньо-весняний і зимовий верхній одяг.
68. Жіночі і чоловічі зачіски та головні убори. Волосся (коса) у звичаях та обрядах.
69. Взуття.
70. Прикраси. Доповнення до одягу.
71. Сільська громада як орган самоуправління.
72. Звичаєве право і функції громади.
73. Молодіжні громади та ініціації в українському селі.
74. Козацька звичаєво-правова культура.
75. Шлюбні звичаї та шлюб.
76. Структура і функції сім'ї.
77. Терміни спорідненості українців.
78. Імена спорідненості українців.
79. Біологічна спорідненість українців.
80. Соціальна спорідненість українців.
81. Духовна спорідненість українців.
82. Фіктивна соціальна спорідненість українців.
83. Ритуальна спорідненість українців.
84. Статевікова стратифікація українців: вік, терміни віку.
85. Статевікова стратифікація українців: обряди переходу, соціалізація.
86. Статевікова стратифікація українців: молодіжні громади та їх функції.
87. Статевікова стратифікація українців: соціалізація одружених.
88. Статевікова стратифікація українців: вікова група літніх людей.
89. Статевікова стратифікація українців, гендерні ролі.
90. Зимовий цикл календарних обрядів.
91. Весняний цикл календарних обрядів.
92. Літній цикл календарних обрядів.
93. Свята осіннього циклу.
94. Звичаї та обряди, пов'язані з народженням дитини.
95. Традиційне українське весілля.
96. Похоронні обряди і поминальні звичаї.
97. Земля, вода і вогонь у системі традиційної свідомості українців.
98. Народні світоглядні уявлення про «дух», «душу», потойбічний світ, будову і творення світу.
99. Вища міфологія українців (український пантеон).
100. Проблема класифікації персонажів нижчої міфології.

101. Нижча міфологія українців (українська демонологія).
102. Астрономічні, математичні і геометричні знання.
103. Вимірювання часу, довжин, землі, вантажів і рідин.
104. Народна метеорологія.
105. Народна медицина та ветеринарія.
106. Народна педагогіка.

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання.

Діагностика знань студентів під час навчального процесу здійснюється з допомогою:

- 1) усних опитувань на семінарських заняттях;
- 2) письмових тестових завдань для поточного контролю;
- 3) письмових модульних контрольних робіт;
- 4) самостійної роботи;
- 5) заліку.

11. Розподіл балів та критеріїв оцінювання

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання з відповідних тем, індивідуальне навчально-дослідне завдання та модульні контрольні роботи.

Критерії оцінювання. За семінарське заняття кожного змістового модуля студенти можуть отримати максимум 2 бали, до яких додаються 8 балів за виконану самостійну роботу.

Після освоєння кожного змістового модуля обов'язково пишеться модульна контрольна робота у формі тестів і творчих завдань. Максимум балів за першу модульну контрольну роботу – 20, за другу модульну контрольну роботу – 40.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) студент може набрати двома способами:

– з урахуванням балів набраних за результатами модульних контрольних робіт без складання іспиту;

– без врахування цих балів, але із складанням іспиту.

У першому випадку поточна семестрова оцінка визначається як сума двох складових:

– сумарної кількості балів, набраних за роботу на семінарських заняттях та виконання самостійних завдань (40 балів);

– сумарної кількості балів за модульні контрольні роботи (60 балів).

У другому випадку (якщо студент протягом семестру не набрав 60 балів або хоче підвищити свій рейтинг – бали за модульні контрольні роботи не враховуються) семестрова оцінка визначається як сума двох складових:

– сумарної кількості балів, набраних за роботу на семінарських заняттях і виконання самостійних завдань (40 балів);

– оцінки за іспит (максимум 60 балів).

Підсумковий контроль проводиться у вигляді іспиту при умові проходження студентом усіх етапів поточного контролю. Студент складає іспит у тому разі, якщо не згідний з оцінкою, яку отримав протягом семестру, або набрав менше 75 балів. В такому разі бали за модульні контрольні роботи анулюються, залишаються бали за поточне оцінювання (максимум 40 балів). Іспит проводиться у письмовій або усній формі і оцінюється від 0 до 60 балів. Оцінка за освоєння курсу виставляється згідно шкали оцінювання, наведеної нижче.

Поточний контроль (мах = 40 балів)		Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Модульна контрольна	Модульна контрольна	

4	36	робота 1	робота 2	
За підготовку і роботу на семінарських заняттях (максимум 2 бали за заняття)	28 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях (максимум 2 бали за заняття) 8 балів за виконання самостійної роботи	20	40	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

12. Методичне забезпечення

1. Дмитренко А. Українська етнографія: навч. прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
2. Дмитренко А. Українська етнографія: робоча прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
3. Дмитренко А. Народна архітектура України: навч. прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
4. Дмитренко А. Народна архітектура України: робоча прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
5. Дмитренко А. Декоративно-вжиткове мистецтво України: навч. прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
6. Дмитренко А. Декоративно-вжиткове мистецтво України: робоча прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.
7. Дмитренко А. Польова етнографічна практика: навч. прогр. для студ. спец. «Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури». – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010.

13. Список джерел та літератури

а) основна література

1. Антонович С., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. Декоративно-прикладне мистецтво : Навч. посібн. – Львів : Світ, 1992.

2. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу : На матеріалах святково-обрядової культури українців : Навч. посібн. / В. Борисенко. – К. : Унісерв, 2000.
3. Боряк О. Україна : Етнокультурна мозаїка / О. Боряк. – К.: Либідь, 2006.
4. Глушко М. С. Методика польового етнографічного дослідження: Навч. посібн. – Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
5. Глушко М. Історія народної культури українців. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014..
6. Етнографія України : Навч. посіб. [С. А. Макарчук та ін.] / За ред. С. А. Макарчука – Львів : Світ, 1994.
7. Залізник Л. Від склавинів до української нації : Навч. посібник з етнології українців. – К. : ПБП «Фотовідеосервіс», 1997.
8. Ігнатенко І. Життєвий цикл людини в обрядах та віруваннях українців. - К.: Інтелектуальна книга, 2015. - 136 с.
9. Історія української культури. – У 5-ти т. – Т. 4. – Кн. 1 : Українська культура першої половини ХІХ століття [Л. Ф. Артюх та ін.] / Гол. ред. Г. А. Скрипник. – К. : Наук. думка, 2008.
10. Культура і побут населення України [В. І. Наулко та ін.] : Навч. посіб. – К. : Либідь, 1991.
11. Пономарьов А. П. Українська етнографія: Курс лекцій. – К.: Либідь, 1994.
12. Пономарьов А. П. Етнічність та етнічна історія України: Курс лекцій. – К., 1997.
13. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004.
14. Українська етнологія : Навч. посіб. [В. К. Борисенко та ін.] / За ред. В. К. Борисенко. – К. : Либідь, 2007.
15. Українська минувшина : Ілюстрований етнографічний довідник [А. П. Пономарьов та ін.]. – К. : Либідь, 1993.
16. Українське народознавство : Навч. посіб. [М. С. Глушко та ін.] / За заг. ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів : Фенікс, 1994.

б) додаткова література

1. Артюх Л. Українська народна кулінарія. – К. : Наук. думка, 1977.
2. Баглай М. Скотарські мотиви в літній обрядовості волинян // Народознавчі Зошити. - 2015. - Вип. 4. - С. 818-824.
3. Балущок В. Етногенез українців // НТЕ. – 2002. – № 1-2.
4. Балущок В. Концепція етногенетичних ніш і її значення для вивчення походження народів світу // НТЕ. – 2003. – № 1-2. – С. 29-35.
5. Балущок В. Як русини стали українцями (трансформація української етності в ХІХ-ХХ століттях) // Матеріали до української етнології. - К., 2014. - С. 52-58.
6. Бежкович А. Сбор урожая трав и хлебных злаков // НТЕ. - 2015. - № 4. - С. 42-53.
7. Білан М. С., Стельмашук Г. Г. Український стрій . – Львів : Фенікс, 2000.
8. Бойківщина : Історико-етнографічне дослідження [Р. Кирчів та ін.] / Під ред. Ю. Г. Гошка. – К. : Наук. думка, 1983.
9. Болтарович З. Народна медицина українців. – К. : Наук. думка, 1990.
10. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні. – К. : Наук. думка, 1988.
11. Борисенко В. Нариси з історії української етнології 1920-1930-х років. – К. : Унісерв, 2002.
12. Борисенко В. Політична міфологізація проблем дерусифікації в Україні // Етнічна історія народів Європи. – Вип. 11. – К. : Унісерв, 2001. – С. 4-10.
13. Борисенко М. Етнологія сучасності в Україні : досвід та уроки радянського періоду // НТЕ. - 2015. - № 2. - С. 23-31.
14. Борисенко М. Формування ррадиції святкування Нового року в Україні (кінець ХІХ — середина ХХ століття) // Матеріали до української етнології. - К., 2015. - С. 14-24.
15. Боряк О. Баба-повитуха в культурно-історичній традиції українців : між профанним і сакральним. – К. : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.

- М. Т. Рильського НАН України, 2009.
16. Боряк О. Емпіричні дослідження як «ризик шкоди» : теорія і практика впровадження принципів етики польової роботи // НТЕ. – 2003. – № 5-6. – С. 76-82.
 17. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах і віруваннях : Космогонічні українські народні погляди та вірування. – К. : Довіра, 1993.
 18. Булгакова-Ситник Л. До питання трансформації українського народного жіночого одягу Західного Полісся // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 98-101.
 19. Ващук Г. Символіка обрядодій при спорудженні житла на Любомльщині // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині. Наук. зб. – Вип. 25. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 228-231.
 20. Верговський С., Верговська М. «Окружники» Волинського Полісся // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 205-211.
 21. Веремійчик І. Традиційні заняття праці, промисли і ремесла на Волині. – Луцьк, 1995.
 22. Виноградська Г. Жниварські традиції Волині у загальноукраїнському контексті : досвід сучасних польових досліджень // Минуле і сучасне Волині й Полісся : народне мистецтво і духовність. Зб. наук. пр. – Вип. 15. – Луцьк, 2005. – С. 79-81.
 23. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К. : Мистецтво, 1995.
 24. Волошин А. Русини чи українці? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/volosh/volosh38.htm> – Назва з екрану.
 25. Воропай О. Звичаї нашого народу. – Кн. 1-2. – К. : Оберіг, 1991.
 26. Врочинська Г. Історія розвитку жіночих прикрас в Україні IV – XVIII століть [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://honchar.org.ua/p/istoriya-rozvytku-zhinochyh-prykras-v-ukrajini-iv-xviii-stolit/> – Назва з екрану.
 27. Гаврилюк Н. К. Картографирование явлений духовной культуры (По материалам родильной обрядности украинцев). – К. : Наук. думка, 1981.
 28. Ганус Д. Магічні способи захисту життя дитини на території країнсько-польського пограниччя : від народження до хрещення ПІ НТЕ. - 2016. - № 4. - С. 80-85.
 29. Гатальська Н. Поминальні обряди на Волині та відображення культу предків в експозиціях етнографічних виставок обласного краєзнавчого музею // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 75-77.
 30. Гатальська Н. Феномен повивальної баби в контексті народно-побутової культури Західного Полісся (за матеріалами польових досліджень) // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 84-85.
 31. Гатальська Н. Волинське народне вбрання. – Луцьк : Волинський краєзнавчий музей, 1991.
 32. Гатальська Н., Івашків Г. Поетика волинського вбрання (Колекція народного святкового одягу волинян у фондах Волинського краєзнавчого музею) // Минуле і сучасне Волині й Полісся : Народна культура – шлях до себе. Зб. наук. пр. – Вип. 11. – Луцьк : МП «Пульс», 2003. – С. 77-80.
 33. Гатальська Н. Святкове нагрудне вбрання жінок Волині і Західного Полісся у збірці Волинського краєзнавчого музею // Волинський музей : Історія та сучасність. – Вип. II. – Луцьк, 1999. – С. 41-43.
 34. Гвоздевич С. Вироби з дерева у щоденному побуті та обрядовості поліщуків // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 211-213.
 35. Глушко М. Етнографічне районування України : стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ - початку ХХІ століть) // Вісник

- Львівського ун-ту ім. Ів. Франка. - Серія Історія. - Львів, 2009. - Вип. 44. - С. 179-214. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://torba.etnoua.info/files/Etnografichne-rajonuvannja-krajiny_MHlushko_2009_LnuEduUa.pdf – Назва з екрану.
36. Глушко М. Історико-етнографічна Волинь: локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст.) / Михайло Глушко // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків “Українська історична наука на шляху творчого поступу” - Луцьк, 17–19 травня 2006 р. Луцьк, 2007. - Т. 1. - С. 111–119.
 37. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини : сучасний стан / Михайло Глушко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://torba.etnoua.info/files/Istoryko-etnografichne-rajonuvannja-Halychyny_MHlusko_2009_NbuvGovUa.pdf – Назва з екрану.
 38. Глушко М. Середнє Полісся у системі етнографічного районування України : локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ — початку ХХІ ст.) / М. С. Глушко // Вісник Львівського ун-ту ім. Ів. Франка. - Серія Історія. - Львів, 2008. - Вип. 43. - С. 15-33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://torba.etnoua.info/files/Serednje-Polissja-u-systemi-etnografichnoho-rajonuvannja-Ukrajiny_MHlushko_2008_LnuEduUa.pdf – Назва з екрану.
 39. Глушко М. Традиційні запряги тварин і тяглові засоби колісного транспорту поліщуків // Древліяни. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 1996. – С. 109-120.
 40. Горинь Г. Й. Шкіряні промисли західних областей України. – К. : Наук. думка, 1986.
 41. Горленко В. Становление украинской этнографии конца XVIII – первой половины XIX в. – К. : Наук. думка, 1988.
 42. Горленко В. До проблеми вивчення етнографічної групи «литвини» // Полісся : Мова, культура, історія. – К.: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 1996. – С. 189-193.
 43. Горленко В., Кирчів Р. Історія української етнографії (XII – середина XIX ст.). – К. : Поліграф-Консалтинг, 2005. – 400 с.
 44. Гримич М. Звичаєве цивільне право українців XIX – початку ХХ століття. – К. : Б. в., 2004.
 45. Гримич М. Інститут власності у звичаєво-правовій культурі українців XIX – початку ХХ століття. – К. : Б.в., 2004.
 46. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців (Когнітивна антропологія). – К. : АТ “Віпол», 2000.
 47. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. – К. : Либідь, 2006.
 48. Гуцульщина : Історико-етнографічне дослідження [Р. Кирчів та ін.] / Під ред. Ю. Г. Гошка. – К. : Наук. думка, 1987.
 49. Гудовські Я., Нестерук Ю., Рушак А., Строжевські Я., Вітковські В., Зомбек М. Полонинське господарство Українських Карпат: традиція, сучасний стан і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://carpaty.net/?p=11122&lang=uk> – Назва з екрану.
 50. Давидюк В. Етнологічний нарис Волині. – Луцьк : Інститут культурної антропології, 2005.
 51. Данильчук М., Дмитренко А. Традиційне поясне вбрання Волинського Полісся // Минуле і сучасне Волині й Полісся : Край на межі тисячоліть. Зб. наук. пр. – Луцьк, 2002. – С. 213-215.
 52. Данильчук М., Дмитренко А. Традиційне сукняне і хутряне вбрання Волині й Полісся // Етнічна історія народів Європи : Традиційна етнічна культура слов'ян : Зб. наук. пр. – К. : Стило, 1999. – С. 30-34.
 53. Данилюк А. Волинь : Пам'ятки народної архітектури. – Луцьк : Надстир'я, 2000.
 54. Данилюк А. Г. Народна архітектура Волинського Полісся. – Рівне : Волинські обереги, 2002.
 55. Данилюк А. Г. Наша хата : Етнографічний нарис про традиційне поліське житло. – Луцьк

- : Надстир'я, 1993.
56. Данилюк А. Давня народна архітектура українського села. – К.: Техніка, 2008.
 57. Данилюк А. Українські скансени : Історія виникнення, експозиції, проблеми розвитку. – Тернопіль : Богдан, 2006.
 58. Дмитренко А. Жіночі трудові спеціалізації: збиральництво // Народна культура українців: життєвий цикл людини: Історико-етнологічне дослідження. – У 5-ти т. / За ред. М. Гримич – Т. 3: Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. – К.: Дуліби, 2012. – С. 20-51.
 59. Дмитренко А. Збиральництво як допоміжне заняття населення Західного Полісся і Північної Волині (друга половина XIX – 30-і рр. XX ст.) // Науковий вісник ВДУ. Історичні науки. – 1998. – № 1. – С. 73-77.
 60. Дмитренко А. Пасічницький календар українців осінньо-зимового циклу як прояв трансформації давніх язичницьких обрядодій під впливом християнства // Минуле і сучасне Волині й Полісся : народне мистецтво і духовність. Зб. наук. пр. – Луцьк, 2005. – С. 96-98.
 61. Дмитренко А. Святково-обрядова культура поліщуків у праці М. Теодоровича «Волинь в описании городов, местечек и сел... Ковельский уезд» // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Ковель і ковельчани в історії України та Волині. Зб. наук. пр. – Ч. 1. – Луцьк, 2003. – С. 56-59.
 62. Дмитрук Н. Польові записи з Волині // НТЕ. - 2015. - № 3.- С. 65-75.
 63. Домашні промисли та ремесла [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/libs/kraeznavstvo/59-opillja/624-domashni-promisli-ta-remesla.html> – Назва з екрану.
 64. Дудар О. Т. Традиційне і сучасне поліське ткацтво // НТЕ. – 1977. – № 2. – С. 44-50.
 65. Залізник Л. Первісна історія України : Навч. посіб. – К. : Вища школа, 1999.
 66. Зарубіжні українці : Довідник [С. Лазебник, Л. Лещенко, Ю. Макар та ін.] – К. : В-во «Україна», 1991.
 67. Іваннікова Л. Етнографічний образ Південно-Східної Волині в дослідженні Миколи Теодоровича // НТЕ. - № 3. - С. 22-27.
 68. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. - К. : Інтелектуальна книга, 2014. - 264 с., іл.
 69. Ігнатенко І. Народна медицина українців Середнього Полісся : традиції та сучасність (на польових етнографічних матеріалах). - Кам'янець-Подільський : ПП Медобори, 2013. - 336 с.
 70. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Кн. 1-2. – К. : Обереги, 1994.
 71. Колодюк І. Народна медицина у традиційній культурі українців Центрального Полісся (остання чверть XX – початок XXI ст.). – К. : ВПЦ «Київський університет», 2006.
 72. Колодюк І. Традиційні уявлення українців про Божу кару за гріх «витравлювання плоду» // Етнічна історія народів Європи. Зб. наук. пр. – Вип. 22. – К. : Унісерв, 2007. – С. 34-40.
 73. Кондратович О. «Як у лузі калинойка з квітками» : Образ жінки-матері у поліському фольклорі. – Луцьк : Медіа, 1999.
 74. Кондратович О. Весілля на Поліссі. – Луцьк : Надстир'я, 1996.
 75. Кондратович О. Калиновий квіт Полісся : Народні пісні, що побутують у Камінь-Каширському районі на Волині. – Луцьк : Надстир'я, 1994.
 76. Кондратович О. Коса ж моя шовковая. Дівоча коса в побуті, звичаях та обрядах поліщуків . – Луцьк : Волинська обл. друк., 2006.
 77. Кондратович О. Народини, або Дарована Богом свіча : родильні звичаї Західного Полісся. – Луцьк : Волинська обл. друк., 2004.
 78. Кондратович О. Народний календар Волинського Полісся : від свята до свята. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2009.
 79. Косміна О. Регіональна символіка традиційного вбрання українців (до проблем

- класифікації) // Етнічна історія народів Європи. Зб. наук. пр. – Вип. 22. – К. : Унісерв, 2007. – С. 18-23.
80. Костенко Л. Обряди викликання дощу і зупинення граду на Лівобережному Поліссі // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї. – Наук. зб. – Вип. 44. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2013. – С. 250-254.
 81. Кривенко А. Образ відьми у купальських повір'ях волинян // Народознавчі Зошити. - 2015. - Вип. 2. - С. 463-475.
 82. Крисаченко В. С. Етнічна палітра сучасного українського соціуму // Український соціум / [О. С. Власюк, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико та ін.] / За ред. В. С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – 792 с. - С. 189-217. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // http://old.niss.gov.ua/book/Krysachenko/3-0-Ukr_Socium.pdf – Назва з екрану.
 83. Кузьмук О. С. Псевдонаукові теорії етногенезу українців та їхній вплив на суспільну свідомість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biblio.lib.kherson.ua/kuzmuk.htm> – Назва з екрану.
 84. Курочкін О. Жебрак як традиційна фігура етнокультурного ландшафту (до проблеми вивчення маргінальних груп) // Берегиня. – 2005. – № 1. – С. 73-84.
 85. Курочкін О.В. Новорічні свята українців / О. Курочкін. – К. : Наук. думка, 1976.
 86. Лащук Ю., Ошуркевич О., Хведась А. Дослідження народної культури і побуту Волині в ХІХ – першій половині ХХ ст. // НТЕ. – 1995. – № 1. – С. 18-25.
 87. Лащук Ю. П. Українські гончари. – К. : Наук. думка, 1968.
 88. Литвини (Литвяки) - Поширена в Україні стародавня назва слов'ян // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svitua.org/index.php/pro-ukrainy/istoriia/item/1313-lytvyny-lytviaky-poshyrena-v-ukraini-starodavnja-nazva-slovian> – Назва з екрану.
 89. Лопушенко І. Проблема корінних народів в Україні : державна політика щодо законодавчого врегулювання питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-3/doc/2/04.pdf> – Назва з екрану.
 90. Лукашевич М. Народні волинські іграшки // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї. – Наук. зб. – Вип. 44. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2013. – С. 152-159.
 91. Макарчук С. Історико-політичне та етнографічне районування України : питання співвіднесеності // Народознавчі Зошити. – 2001. – Ч. 3. – С. 388-393.
 92. Макарчук С. Загальні принципи етнографічного районування України // Матеріали до української етнології. - К., 2014. - С. 25-31.
 93. Матейко К. І. Український народний одяг. – К. : Наук. думка, 1977.
 94. Матейко К. Український народний одяг : Етнографічний словник. – К. : Наук. думка, 1996.
 95. Матійчук М. Полонинське будівництво на Гуцульщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://my.etnoua.info/novyny/polonynske-budivnyctvo-na-huculschyni-stattia/> – Назва з екрану.
 96. Маховська С. “Ой з-за гори старостоньки...” : Весільні традиції Слобожанщини кінця ХІХ — початку ХХІ ст. - К. : ПП “Фоліант”, 2014. - 316 с., іл.
 97. Мигович І. Русини в Україні: статус, проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1391/> – Назва з екрану.
 98. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К. : Обереги, 1994.
 99. Мірошниченко-Гусак Л. Деякі аспекти поховально-поминальної обрядовості Волинського Полісся (За матеріалами експедиції в села Межисить, Голики, Денисів, Самари, Щедрогір Ратнівського району) // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ратнівщина в історії України і Волині. – Наук. зб. – Вип. 42. – Луцьк : Волинські старожитності, 2012. – С. 278-279.
 100. Мовна У. Звичаї та обряди український пасічників Карпат і Прикарпаття (друга

- половина XIX – початок XX століття). – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006.
101. Надольська В. Етнічні меншини Волині (кінець 30-их – 90-ті рр. XX ст.) // Народознавчі Зошити. – 2001. – Ч. 3. – С. 634-638.
 102. Народна культура українців : Життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5-ти т. [Н. Аксьонова, В. Борисенко, О. Боряк та ін.] / Наук. ред М. Гримич. - Т. 1 : Діти. Дитинство. Дитяча субкультура. - К., Дуліби, 2008. - 400 с.
 103. Народна культура українців : Життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5-ти т. [В. Балушок, М. Гримич, А. Забловський та ін.] / Наук. ред М. Гримич. - Т. 2 : Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. - К., Дуліби, 2010. - 568 с.
 104. Народна культура українців : Життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5-ти т. [В. Балушок, В. Борисенко, О. Боряк та ін.] / Наук. ред М. Гримич. - Т. 3 : Зрілість. Жіноцтво. Жіноча субкультура. - К., Дуліби, 2012. - 480 с.
 105. Народна культура українців : Життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5-ти т. [В. Балушок, В. Борисенко, Ю. Буйських та ін.] / Наук. ред М. Гримич. - Т. 4 : Зрілість. Чоловіки. Чоловіча субкультура. - К., Дуліби, 2013. - 584 с.
 106. Народна культура українців : Життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5-ти т. [В. Борисенко, О. Бріцина, М. Гримич та ін.] / Наук. ред М. Гримич. - Т. 5 : Старість. Смерть. Культура вшанування небіжчиків. - К., Дуліби, 2015. - 432 с.
 107. Наулко В. І. Етнічний склад населення України . – К. : Наук. думка, 1976.
 108. Наулко В. Сучасний етнічний склад населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1822/57/> – Назва з екрану.
 109. Наулко В. Хто і відколи живе в Україні. – К. : Головна спеціалізована редакція літератури мовами нац. меншин, 1998.
 110. Немец В. Структурні елементи дівич-вечора у традиційному весіллі Волині та Полісся (друга половина XIX — пер. пол. XX ст.) // Народознавчі Зошити. - 2015. - Вип. 2. - С. 414-418.
 111. Никорак О. Художньо-стильові особливості хусток західноукраїнського Полісся й Волині // Народознавчі Зошити. - 2014. - Вип. 6. - С. 1369-1379.
 112. Ніколаєва Т. Історія українського костюма . – К. : Либідь, 1996.
 113. Ніколаєва Т. О. Український костюм – надія на ренесанс/ – К. : Дніпро, 2005.
 114. Новітні міфи та та фальшивки про походження українців : Зб. ст.: Популярне видання [Л. Л. Залізняк та ін.] – К.: Темпора, 2008. – 136 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.e-reading.club/bookreader.php/1013874/Novitni_mifi_ta_falshivki_pro_pohodzhennya_ukrainciv.html – Назва з екрану.
 115. Оніщук К. «І народилась дитинонька, матінки кровинонька» (родильні обряди у Любомльському районі) // Минуле і сучасне Волині та Полісся : Роде наш красний. Зб. наук. пр. – Вип. 24. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 67-69.
 116. Оніщук К. Календарна обрядовість Любомльщини зимового циклу // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині. Наук. зб. – Вип. 25. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 235-241.
 117. Оніщук К., Мірчук І. Прикмети та повір'я пов'язані з вагітністю на Любомльщині // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Любомль в історії України та Волині. Наук. зб. – Вип. 25. – Луцьк : МП «Пульс», 2007. – С. 241-243.
 118. Орел Л. Гончарство Правобережного Полісся // НТЕ. – 1991. – № 4. – С. 75-82.
 119. Ошуркевич О. Звичаї водіння Куста на Волинському Поліссі // Полісся : Етнікос, традиції, культура. – Луцьк : Надтир'я, 1997. – С. 103-110.
 120. Паньков А. Соборна Україна: корінні народи і національні меншини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.personal.in.ua/article.php?ida=29> – Назва з екрану.
 121. Пась Н. Ливарництво на Камінь-Каширщині // Минуле і сучасне Волині та Полісся.

- Народна культура і музеї. – Наук. зб. – Вип. 44. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2013. – С. 167-169.
122. Під зорями новорічними : традиційні щедрівки, рядження : Фольклорно-етнографічні записи Олекси Ошуркевича . – Луцьк : Твердиня, 2009.
123. Паладі-Ковач Аттіла. Куди прямує європейська етнографічна наука? // НТЕ. - 2015. - № 2. - С. 7-22.
124. Півторак Г. Що таке “Русь”, “Росія”, “Малоросія” і як ми втратили своє споконвічне ім'я? // Матеріали до української етнології. - К., 2014. - С. 32-51.
125. Поділля : Історико-етнографічне дослідження [Т. Косміна та ін.] / Під ред. А. Пономарьова. – К. : Довіра, 1994.
126. Поле : зб. наук. пр. З історії, теорії та методології польових досліджень [М. Гримич, Ю. Буйських, О. Бріцина та ін.] - У 5-ти т. / За наук. Ред М. Гримич. - Т. 1 : Вступ до спеціальності. - К. : ПП “Дуліби”, 2014. - 320 с.
127. Полесьє. Матеріальна культура [Р. Кырчив и др.] / Под ред. В. Бондарчика. – К. : Наук. думка, 1988.
128. Полонина та полонинські звичаї // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mykulychyn.info> – Назва з екрану.
129. Проців О. Організація мисливських виставок у Львові в XIX — на початку XX ст. // Народознавчі Зошити. - 2016. - Вип. 6. - С. 1345-1349.
130. Пристай О. В. Обробка шкіри і рогу (історична справка) // НТЕ. - 2015.- № 1. - С. 84-97.
131. Пуківський Ю. Весняна календарно-побутова обрядовість історико-етнографічної Волині. - Львів : ПП “Ліана-М”, 2015. - 312 с., іл.
132. Пуківський Ю. “Роди, Боже, на всякого долю” : весняні аграрні звичаї та обряди українців історико-етнографічної Волині // Народознавчі Зошити. - 2015. - Вип. 2. - С. 388-395.
133. Радзівєвська В. На Поліссі чоловіки тисячу років не голили бороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.ua/articles/history/_na-polissi-choloviki-tisyachurokiv-ne-golili-borodi/614881 – Назва з екрану.
134. Радович Р. Специфічні риси розвитку планування народного житла Волинського Полісся // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї. – Наук. зб. – Вип. 44. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2013. – С. 176-181.
135. Радович Р. Хлібна діжа в інтер'єрі поліського житла // Народознавчі Зошити. - 2015. - Вип. 5. - С. 1045-1053.
136. Різвяний вертеп на Волині. Записи текстів, упорядкування і вступна стаття Олекси Ошуркевича. – Луцьк : Надстир'я, 1996.
137. Рубан О. З етнографічних матеріалів Никанора Дмитрука // НТЕ. - 2015. - № 3. - С. 63-64.
138. Русінова Т. Традиційне харчування поліщуків : історіографічний аспект // НТЕ. - 2015. - № 1. - С. 39-48.
139. Різновиди традиційного одягу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dnevnik.bigmir.net/groups/article/52546/> – Назва з екрану.
140. Свірин І. Литвини (литвини, льщівіни): хто такі литвини і де вони жили [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.polissya.eu/2009/09/hto-taki-litvini-licvini-polischuki.html>.
141. Сергійчук В. До питання про витоки геноциду українства в 1932-1933 роках // НТЕ. - 2016. - № 1. - С. 11-18.
142. Сіренко С. Рибальство і мисливство Чернігівського Полісся // НТЕ. - 2015. - № 1. - С. 98.
143. Скрипник Г. Етнографічні музеї України : Становлення і розвиток. – К : Наук. думка, 1989.

144. Слинявук М. Сирний обряд в контексті весільного дійства Старовижівщини // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Старовижівщина та її населені пункти в історії України та Волині.* – Наук. зб. – Вип. 40. – Луцьк : Гадяк Ж. В., друкарня «Волиньполіграф»^{ТМ}, 2011. – С. 282-287.
145. Словник термінів українського одягу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://odyag.ukrsov.kiev.ua/6/-/asset_publisher/Y8ny/content/id/20829 – Назва з екрану.
146. Стельмащук Г. Г. Традиційні головні убори українців. – К. : Наук. думка, 1993.
147. Стельмащук Г. Давнє вбрання на Волині : Етнографічно-мистецтвознавче дослідження. – Луцьк : Волинська обл. друк., 2006.
148. Стельмащук Г. Українське народне вбрання. – Львів : Апріорі, 2013.
149. Темченко А. Семантика днів тижня : четвер у міфологічних уявленнях слов'ян (за матеріалами замовлянь) // *НТЕ.* - 2015. - № 3. - С. 28-33.
150. Суха Л. Мисливство // *НТЕ.* - 2015. - № 5. - С. 74-85.
151. Тарнавський Р. Обжинковий вінок в обрядовості волинян : загальноукраїнські риси та локальна специфіка / *Матеріали до української етнології.* - К., 2015. - С. 65-75.
152. Традиційні жіночі сорочки Волині й Західного Полісся кінця ХІХ – ХХ століть. Збірка Волинського краєзнавчого музею. Каталог / Упоряд. Л. А. Мірошніченко-Гусак, Т. О. Хомова / Вст. ст. Н. Г. Гатальська, Л. А. Мірошніченко-Гусак. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013.
153. Урбанович Б. П. Традиційні вірування та звичаї, пов'язані з будівництвом селянського житла на Покутті // *НТЕ.* – 1987. – № 2. – С. 52-55.
154. Червінський М. Гончарство с. Качин Камінь-Каширського району (за матеріалами історико-етнографічної експедиції Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф) // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Народна культура і музеї.* – Наук. зб. – Вип. 44. – Луцьк : ДП «Волинські старожитності», 2013. – С. 210-212.
155. Чибирак С. Великодні звичаї на Волинському Поліссі // *Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині: Зб. наук. пр.* – Луцьк, 2004. – С. 462-465.
156. Чибирак С. Магічні дії, спрямовані на захист від грози і викликання дощу, в традиційній культурі Полісся // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Камінь-Каширський в історії Волині та України.* Наук. зб. – Вип. 20. – Луцьк, 2006. – С. 207-210.
157. Чмелик Р. До методики визначення меж українських етнічних територій у контексті сучасних інтерпретацій етнічності // *НТЕ.* - 2016. - № 2. - С. 34-44.
158. Чмелик Р. Динаміка формування українсько-польського кордону та питання етнічних територій // *НТЕ.* - 2015. - № 3. - С. 34-41.
159. Шакурова О. Висвітлення походження українського народу у працях Ю. Шилова, Ю. Канигіна та І. Каганця // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=2294> – Назва з екрану
160. Щевич Я. Поліська історія Європи: плісаки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://karpylivka.rv.ua/poliska-istoriya-yevrovy-plysky.html> – Назва з екрану.
161. Щибря В. Особливості верхнього одягу населення Правобережної Наддніпрянщини (кінець ХІХ — перша половина ХХ ст.) // *НТЕ.* - 2016. - № 3. - С. 90-95.